

Af Troels Gottlieb

TAL OG TABU

i psykologisk forskning

Personlighed og performance får langt fra samme opmærksomhed i den nordiske akademiske psykologi som i det private erhvervsliv. Her er det især i større private virksomheder helt naturligt at forholde sig differentialpsykologisk og eventuelt anvende personligheds- og intelligenstag HR-strategisk.

Dét stod mig klart, da en gruppe nye kolleger på et universitet, som en del af vores ph.d.-introprogram, skulle give sparring på min projektbeskrivelse. Lektoren, der skulle styre processen, kunne knapt styre sig selv: Præmissen, at personlighedstest kan differentiere individer og spejle grader af fem universelle træk, var stærkt provokerende. Stemningen blev heller ikke bedre af, at jeg, i forbløffelsen over at skulle forsvare fundamentale elementer i mit design, fik sagt, at jeg tænkte mit projekt som en art oplysningsprojekt: Jeg ville jo bare vide om erhvervstest, som lovet af udbyderne, kan prædikere lederes performance i en dansk kontekst? Men dét var et normalt projekt, og jeg måtte få styr på mine erkendelsesinteresser – som vakte fascistiske associationer! Fascist var måske sat på spidsen fik jeg dog forhandlet mig frem til. Men det var da noget Helmuth Nyborg-artet, var det ikke?!

DET DIFFERENTIALPSYKOLOGISKE MENNESKESYN

Psykologien er blot én af flere socialvidenskaber, som har menneskets forskelligt konstruerede grundlag at leve livet på som sin genstand, det være sig fx kulturelt, politisk og religiøst. Psykologiens 'helt eget' derimod er genstandene personlighed og intelligens forstået som nogle universelt gældende individuelle forskelle. Det var Darwins halvfætter, Francis Galton, der grundlagde det såkaldte *differentialpsykologiske* paradigme, som ovennævnte Nyborg i dag er en sjælden repræsentant for. Dette da Galton i midten af 1800-tallet etablerede metoder til at kvantificere sådanne *træk*, som på den ene side gør os alle sammenlignelige (alle mennesker kloden rundt har fx intelligens og temperament), men også differentierede (vi besidder begge dele i forskellige grader). Analogt til så mange andre menneskelige egenskaber som fx højde (alle har en højde – men vi er ikke alle lige høje), er grundlaget yderligere, at træk er normalfordelte egenskaber. Dette sammenligneligt med at danske mænd gennemsnitligt er 181 cm høje, sandsynligheden for tilfældigt at møde en der er 7 cm

højere (188 cm) eller lavere (174 cm) er stort set ens, 70% ligger inden for dette 'normal-område' og blot 2,5% bliver enten under 167 cm eller over 195 cm. Normalfordelingsfænomenet forklarer differentialpsykologer typisk evolutionært. Teorien går at netop gruppen af personer med potentialet til at realisere den observerede spredning, har været i stand til at reproducere sig selv; det har tilsyneladende været en gruppemæssig fordel med gener der (med nutidens kost) har ført til et flertal af godt 180 cm høje mænd, men også at have noget diversitet og alle højder repræsenteret helt ned til 160 cm og op til 210 cm. De blot 150 cm og hele 220 cm høje individer antages derimod at have haft begrænset succes med at viderebringe deres gener.

Med samme 'klokke-fordelingskurve-figur' som baggrund, konstruerer differentialpsykologerne intelligens- og personlighedstest, der modsat højde, skal måle nogle indre og ikke direkte observerbare dispositioner. Formålet med intelligenstag er at måle evner til at håndtere kompleksitet – menneskers kapacitet for informationsbehandling. Herhjemme klumper vi os i sådanne test omkring gennemsnitligt 100 IQ-point: 70% af os scorer i intervallet 85-115, og blot godt 2,5% henholdsvis under 70 eller over 130. Og på samme vis operationaliseres i personlighedstest fx temperament (typisk benævnt som følelsesmæssig balance eller neuroticisme). Som et kontinuum med flertallet hverken som meget ængstelige eller meget rolige typer. Og dette forklares typisk adfærdsgenetisk med, at ingen af delene har været en evolutionær fordel at have med sig i sin ekstreme form; hverken den der end ikke turde begive sig ud og samle føde, eller vedkommende der knapt mærkede frygt i mødet med farligt bytte, blev gammel nok til at sikre sit afkoms overlevelse (Nettle, 2011).

De fleste af os er med denne figur ikke så specielle endda, men mere eller mindre gennemsnitlige – og så alligevel differentierede fra hinanden og ikke med ens muligheder. Fx forudser man med den i erhvervslivet anvendte differentialpsykologi, at jobkandidaten med mindre IQ og mere temperament end gennemsnitligt vil være prædisponeret for fiasko i en professionel rolle med høje kognitive og følelsesmæssige krav (Smith & Smith, 2005), som fx lederrollen typisk er det. Og måske er det grundlæggende derfor, at der blot er én universitetsansat psykolog i landet, der vedkender sig at være diffe-

rentialpsykolog. For ham at se, kan det dog ikke lykkes at skabe lige muligheder for 'det gode liv', uden at forholde sig til de veldokumenterede sammenhænge imellem individuelle forskelle i IQ og aspekter som skolesucces, ægteskabelig status og dødelighed. I hans perspektiv må man i bestræbelserne på at skabe 'det gode samfund' derfor have fokus på at sikre jobs uden et for højt kompleksitetsniveau, hvor også de mindre godt begavede kan lykkes (Lind & Vaaben, 2012). Menneskesynet her, synes ikke desto mindre vanskeligt foreneligt med vores humanistiske kultur, lighedsidealet og ideen om det frie individ. Og sammenvævet hermed eksisterer der i socialvidenskabernes (og humaniora) en veletableret skepsis overfor tanken om at kvantificere og årsagsforklare psykisk liv. For sådan et nomotetisk vidensideal, rettet imod at etablere årsagssammenhænge og forudsigelse, synes at komme i strid med det idografiske perspektiv: Ideen om at individer er unikke (der findes ikke to som er ens), dynamiske (bliver til i kraft af både deres fortid og hvordan de vælger at håndtere livet i deres nutid og fremtid) og må forstås holistisk (som ikke-reducerbare helheder). De kvantitative metoder er således blevet problematiseret for at have fremmedgørende, stigmatiserende og deterministiske konsekvenser for individerne som beskrives og forklares hermed (Gottlieb, 2016).

UETISK ELLER POLITISK UKORREKT?

En mere specifik årsag til at differentialpsykologien sine steder ligefrem tabuiseres, er at perspektivet ikke blot er blevet udviklet på baggrund af en interesse i individuelle forskelle, men i høj grad også via sammenligninger befolkningsgrupper imellem. Grunden til, at jeg ikke skulle have det godt med at blive sammenlignet med Nyborg, er at han på et tidspunkt blev landskendt for konklusionen, at kvinder gennemsnitligt scorer otte IQ-point færre end mænd i G-faktor-intelligenstest (Nyborg, 2005), og siden også for at være blevet suspenderet fra sit virke som professor i udviklingspsykologi ved Aarhus Universitet på baggrund af anklager om bevidst at have anvendt statistiske metoder vildledende og fortiet væsentlige bias. Herunder, at det empiriske grundlag var ikke-repræsentativt; børn og unge som havde indvilget i at få taget blodprøver og lade sig fotografere nøgne. Der blev endda tegnet et billede af, at Nyborg personligt, og med skumle motiver, skulle have målt drengenes penisser og afstanden

mellem pigernes brystvorter.¹⁾ Ifølge Nyborg selv var der tale om en politisk motiveret hetz til forsvar for ideen om mennesket som et overvejende samfundsskabt væsen; herunder at der ikke skulle være hormonelle forskelle kønnene imellem. Og dette på bekostning af universitetets klassiske oplysningsdyd (Nyborg, 2011).

En lignende oplevelse fylder for den amerikanske professor i Organizational Behavior, Howard Schwartz (1997). Han er ikke differentialpsykolog, men anser som psykoanalytiker også individets adfærd som medieret af indre strukturer. Hans analyse lyder, at universitetet førhen var at sammenligne med over-jeg'et: Rigtig og forkert afgjordes med reference til en objektiv ekstern verden, og straf fulgte den, som lod sig selvhenføre af private værdier eller primitive følelser. Men hvor faderen repræsenterer over-jeg'et, beklager han, at der med Derrida, Foucault, Lacan, Lyotard og andre postmodernister og -strukturalister er sket en opløsning af en:

... objektiv ekstern verden. Viden er kun sprog og sprog refererer kun til andet sprog. Ideen, at der eksisterer en ekstern verden, er associeret med patriarkatet, som anvender denne til kvindeundertrykkelse, og undertrykker og marginaliserer det spontane, det organiske, det feminine. (p. 136)

Schwartz (1997) forklarer skyggesiderne af en sådan udvikling med, at:

... under over-jeg'et, centrerer debatten omkring spørgsmålet om, hvad der er sandt, og hvilke handlinger som er de rigtige at igangsætte. Under ur-moderens herredømme, bliver det et spørgsmål om, hvem der er god. Formålet hermed er at vise, at ens modstander er ond (i dette tilfælde racist, sexist, homofob, og den slags), og at man selv er god. (p. 143)

Således er det en anden form for politisering, som Schwartz og Nyborg taler om, end den typiske problematisering af, hvorledes New Public Management har medført en glidning fra et interesseløst grundforskningsideal, til at staten i dag, via strategiske forskningsprogrammer, påvirker universiteterne (Pedersen, 2012; Madsen, 2012). De er muligvis nemme at provokere og komme i konflikt med, men ikke alene om observationen, at der på universiteterne hersker uformel censur. Fx konstaterer den

amerikanske professor i educational psychology Linda Gottfredson (1997) i forbindelse med bestræbelserne på at etablere et bredt funderet manifest vedrørende

'Mainstream Science on Intelligence':

Socialt og politisk pres, både internt og eksternt i forhold til intelligensfeltet, gør forskerne tilbageholdende med at dele deres konklusioner frit. Over en tredjedel af de som afviste at underskrive 'Mainstream-udtalelsen' udtrykte årsager hertil som signalerede sådan modstand. (p. 20)

Tilsvarende problematiserer sociologerne Kempner, Perlis & Merz (2005) på baggrund af et fænomenologisk interviewstudie af 41 akademiske forskere, at:

... uformelle restriktioner er mere fremherskende og gennemtrængende end formelle restriktioner. Selvom formelle restriktioner medfører videnskabelige bias – ved at påvirke hvad der studeres og hvordan – så er disse relativt transparente og modtagelige over for politiske forandringer. Uformelle restriktioner derimod, kan være kulturelt indgroede og resistente over for forandring, og efterlader få markører for en vurdering af, hvorledes de spiller ind. (p. 854)

Som eksempel på 'forbidden knowledge' nævnte flere af de interviewede (Kempner, Merz, & Bosk, 2011) sociologerne Herrnstein & Murrays (1994) famøse mediebaske, *The Bell Curve*. Et studie, hvori forfatterne argumenterede for, at intelligensforskelle (fx mellem racer) forklarede socioøkonomisk status, ikke omvendt. Dét førte til følelsesladede kontroverser og en bred mistænkeliggørelse af intelligensforskningen. Men siden altså også til at 52 professorer gav følgeskab til Gottfredsons initiativ som skulle evidensbasere polemikken. Blandt andet skrev de her under på, at sorte amerikanere gennemsnitligt scorer lavere i intelligensstest end hvide, og at socioøkonomisk status og andre miljømæssige faktorer forklarer noget af variansen men arvelighed angiveligt en større del. En observation, som Jensen (1969/72) havde været den første til at dokumentere, også med offentlig furore til følge. Omvendt tilsluttede mere end 1.000 akademikere sig dengang, at "alle mennesker er blevet udstyret med den samme intelligens". Dette i en 'Resolution against Racism' trykt i *New York Times* (i Nyborg, 2011, s.255).

FORSKNING OG FASCISME

Med Schwartz' udmærkelse af over-jeg'ets funktion går trådene tilbage til Freud (1913/1948, 1929/1983) og teorien om, at tabuer tjener en samfundsmæssig funktion; de giver sammenhængskraft og tøjler samfundstruende destruktive drifter. Hvad der ligner irrationel angst, har en latent mening. Og med Nyborgs forskning er logikken lige til. For videnssamfundet rummer talrige eksempler på, at især mindre bemidlede er blevet misbrugt i 'oplysningens tjeneste'. Fx har psykisk syge, kriminelle, fattige (sorte) terminale kræftpatienter og militærpersonale i 'land of freedom' helt frem til 1970'erne lagt krop til forsøg med radioaktiv bestråling. Modernitetens videnskabelige paradigme har yderligere været misbrugt til at retfærdiggøre totalitære regimer med værre menneskelige konsekvenser, end selv de store religioner forud for Oplysningen forårsagede (Resnik, 2009). Når Nyborg (1975) reagerer voldsomt på, hvad han kalder 'social-reduktionismen' og kaster lys på sin kulturs tabuer, kæder han det sammen med en frygt for berufsverbot. Herunder Stalin, der ikke blot stimulerede forskning møntet på at undergrave ideen om det biologiske menneske og egoisme og besiddertrang som naturgivne aspekter ved vores væren. Han fordrev, diagnosticerede, fængslede og myrdede tilmed forskere som vedholdte uenighed heri. Alt dette med biologen Lysenko som rollemodel, der via forsøg på at bevise, at rug kan transformeres til hvede og hvede til byg, mente at kunne tilbagevise Darwins evolutionsteori (Resnik, 2009).

Når Nyborg i visse kredse karakteriseres fascisto-^{id}er, er dette oplagt associeret til andre fatale historiske erfaringer. For Hitler legitimerede (modsat Stalin) sit idégrundlag via biologisk forskning. Han gav læger og biologer frie hænder til at slå syge og handicappede ihjel, skulle dette være præmissen for at bevise raceforskelle, og forskere, der kunne påvise den ariske overlegenhed, havde kronede dage. Dette lige indtil krigen var tabt vel og mærke, og at Nürnberg-processen førte til dødsstraf for 16 tyske læger (Müller-hill, 1988). Kort tid efter vedtog det internationale samfund verdens første etiske kodeks for forskning, Nürnberg-kodekset fra 1947. Fremadrettet skulle individets ukrænkelighed beskyttes, blandt andet via krav om frivillighed og informeret samtykke, samt normen at forskningen skulle have et klart samfundsobyggeligt rationale (Rendtorff, 2014). Og på den baggrund er det oplagt, at i hvert

fald Nyborgs (2012) seneste publikation – 'The Decay of Western Civilization: Double Relaxed Darwinian Selection' – provokerer. For det vækker racehygiejniske associationer, når Nyborg her evidens-baserer observationen, at de dumme kvinder, heriblandt en væsentlig mængde ikke-vestlige immigranter, får flest børn, og at den vestlige befolknings intelligens som konsekvens heraf gennemsnitligt vil falde med 1,5 IQ-point pr. tiår. For førnævnte Galton pionerede desværre ikke blot interessante metoder til at kvantificere psykiske egenskaber. Han bidrog også med ideen om eugenik. Som var det et landbrug, skulle staten ved hjælp af lovgivning, herunder brug af tvangssteriliseringer af 'de mindre egnede', 'forfine sin avl'. Og dette perverteredes som bekendt yderligere i den nazistiske ideologi til at omfatte etniske udrensninger. Så også denne gang har kritikken været pertentlig. For der stilles skærpede krav til kontroversiel forskning, og Nyborg er blevet gået efter i sømmene i en grad, hvor han nu har skullet forsvare sig imod anklager om plagiat, vildledning og manipulation af data samt uretmæssig angivelse af forfatterrolle.

REALITETSTESTNING SKAL TIL

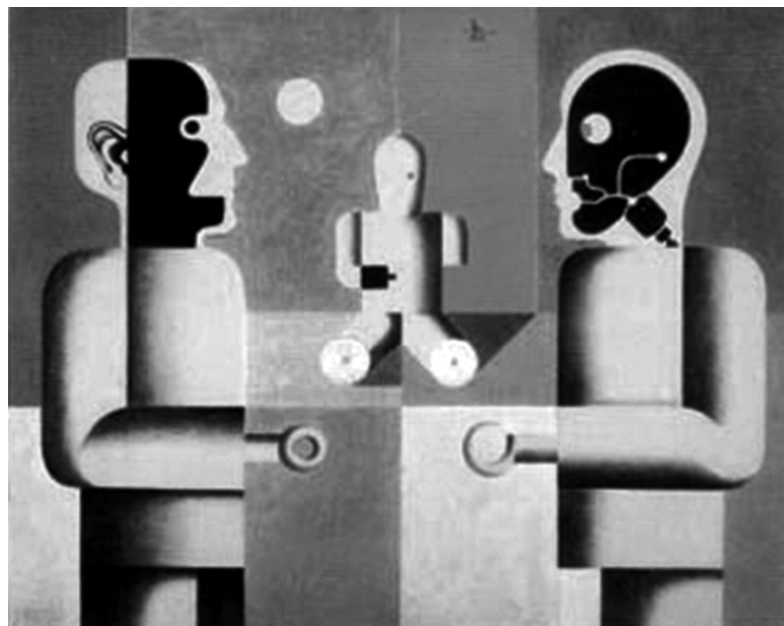
Nyere videnskabetiske manifeste handler i høj grad om, hvorvidt forskerens undersøgelser og fund er reproducér- og falsificérbare (van Witteloostuijn, 2015; Munafò et al., 2017). Modsat mange af sine fagfællers forskning egner Nyborgs nomotetisk organiserede metode sig til sådan efterprøvning. Det ville næppe være en mulig ambition at reproducere fx de seneste 100 artikler i den danske journal *Psyke & Logos*, hvori de fleste er teoretisk eller kvalitativt baserede. I internationalt regi derimod har *Open Science Collaboration* (2015) gjort denne øvelse. Dette med afsæt i et sample af 2008-artikler fra tre store journals. Studiet tyder på, at op imod 50% af de i psykologien rapporterede effektstørrelser må frygtes at være overrapporteringer, samt at godt 50% af fagets publicerede primærstudier må antages at være falsk positive. Yderligere må det i en evaluering af psykologiens videnskabelige status på dette tidspunkt i fagets udviklingshistorie påregnes, at størstedelen af psykologiske forskere sandsynligvis har været involveret i tvivlsom forskningspraksis, og én ud af ti endda introduceret falske data (John, Loewenstein, & Prelec, 2012). Herved ikke sagt, at psykologien er en pseudovidenskab. Men vi må erkende, at tidens peer-review-praksisser ikke kan erstatte

sund skepsis, og at faget, og videnskab i det hele taget, ikke altid er effektivt selvkorrigerende (Stroebe, Postmes, & Spears, 2012). Fx skulle der gå en årrække og minimum 55 uredelige publikationer, før det blev afsløret, at der lå fabrikerede data bag den hollandske professor i socialpsykologi, Diederik Stapels, kometkarriere og opsigtsvækkende fund; fx at kvinder der tager deres ægtemands efternavn lider en social deroute (de opleves mere afhængige, mindre intelligente og kommer til at tjene mindre) og at kødspisere er mere selviske end vegetarer (kød er dyrere end grøntsager og giver en, især for usikre personer, besnærende følelse af overlegenhed) (Kuschel, 2017).

På den ene side undergraver polemikken omkring Nyborgs forskning ideen om, at det at gå kvantitativt til værks annullerer ideologi; Nyborg forekommer i den grad drevet af en personlig motiveret kamp imod "... forsøg på at stoppe undersøgelser eller diskussioner eller på at forholde lægmanden i et demokratisk samfund retten til at vide" (Nyborg, 1975, s.123). På den anden side understøtter casen paradoksalt, at de kvantitative idealer besidder helt fundamentale fordele, når det kommer til få falsificeret, akkumuleret og evalueret viden. Man kan dårligt 'fakta-tjekke' fx hermeneutikken eller poststrukturalismen³⁾; reproducere sådanne analyser og derved afprøve disse på fælles kriterier for uredelighed, og for om de eventuelt måtte gøre sig skyldige i:

- 1) Uoplyst konstruktion af data eller substitution med fiktive data.
- 2) Uoplyst selektiv eller skjult kassation af egne uønskede resultater.
- 3) Uoplyst usædvanlig og vildledende anvendelse af statistiske metoder.
- 4) Uoplyst ensidig eller forvredet fortolkning af egne resultater og konklusioner.
- 5) Plagiering af andres resultater eller publikationer.
- 6) Uretmæssig angivelse af forfatterrolle, titel eller arbejdssted.
- 7) Afgivelse af urigtige oplysninger om videnskabelige kvalifikationer. (Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling, 2009)

Men det kan man med Nyborgs kvantitativt baserede bidrag, hvad der også blev grundlaget for, at Udvalgene Vedrørende Videnskabelig Uredelighed (UVVU) i den første sag, trods forskellige knaster,

måtte give klagerne uret, men i forbindelse med 'The Decay of Western Civilization', påpegede uoplyst konstruktion eller substitution med fiktive data.⁴⁾

TIL FORSVAR FOR TEORIEN OM PERSONLIGHED

Idealet på mit institut er idiografisk, ikke nomotisk. Omdrejningspunktet er at *forstå* det særegne ved at være et menneske via kvalitative metoder, ikke at (årsags-)forklare det menneskelige via almenstående og kvantitativt funderede tilgange. Sidstnævnte mistænkeliggøres sågar etisk. Men at en videnskabelig metode i sig selv skulle kunne være fascistisk, er fordrejet. Det kan til gengæld en given erkendelsesinteresse, hvorfor kravet om at reflektere over og redegøre for de mulige etiske følger ved en given forskningsplan omvendt er rationelt.

Formålet med min egen ph.d. er at bidrage med differentialpsykologisk viden. Herunder blandt andet at anvende metoder og generere fund, som kan efterprøves. Naturligvis spiller samfundsforhold (som i marxistiske/strukturalistiske teorier) og sproget (som i poststrukturalismen) også ind på vores psykiske liv. Men mit fokus er ikke desto mindre klassisk personlighedspsykologisk og antagelsen om, at vores tilværelser *også* differentieres på baggrund af individuelle strukturer af følelser, tanker og adfærd. Herunder at forskellige personer agerer forskelligt i ens-

artede situationer – fx i rollen som ledere af sygeplejersker på et hospital – og dette med forskellige resultater til følge.

Teorien om personlighed er intuitiv, hvorfor det i praksis aldrig kommer på tale fx at trække lod imellem flere (alle fagligt set kapable) jobkandidater. Lægmand oplever, at personlighedsbegrebet kvalificerer beslutninger om, hvem der skal lede. Beslutninger herom skal tages, og individuelle forskelle medtænkes, uanset om man er enig i, at det gode samfund må baseres på et lighedsideal. Ansvarligt er derfor, at psykologerne påtager sig ansvaret som eksperter med evidensbaseret viden om personlighed. Det ville være uretfærdigt at lade det være op til halvstuderede røveres anvendelse af differentialpsykologernes teorier og metoder. Ikke kun for de 'falsk-negative', der ikke kan være tjent med at blive valgt fra på et usagligt grundlag, men især i forbindelse med de 'falsk-positive', som ender med et ansvar, de ikke burde have haft. Dog skal valget jo træffes. Så hvis personlighedsteori, som undersøgt og beskrevet af arbejdsomme begavelser som Jung, Allport, Cattell, Eysenck og Costa & McCrea kan være med til at kvalificere vores beslutninger, ville det være uetisk ikke at applicere paradigmet. Dette især i udvælgelsen af ledere, der jo får afgørende betydning, ikke blot for jobkandidaten selv, men for medarbejdere, kunder, ejere og samfund i det hele taget.

Samme argument kunne føres for intelligens som generelt forudsiger job-performance (Neisser & Otters, 1995; Schmidt & Hunter, 1998). Men modsat de bedste personlighedstest, som ikke diskriminerer imod bestemte etniske grupper, vil anvendelsen af G-faktor-test generelt forfordle hvide over sorte, hvis beslutninger træffes alene på dette grundlag (Hogan, Hogan, & Roberts, 1996). Yderligere er det en decideret fortvivlende oplevelse at blive afvist på baggrund af sin intelligens, som stabiliserer sig i løbet af barndommen, for siden ikke at ændre sig meget. Vi ved ikke meget om, hvordan lav intelligens hos voksne hæves, og den er i vores samfund så godt som aldrig en fordel at have med sig (Gottfredson, 1997). Knap så problematisk er derimod oplevelsen af at få afvist sin ansøgning om ansættelse som afdelingssygeplejerske på baggrund af at være mere venlig og følsom, end godt er, når det kommer til at trives og lykkes med lederopgaver som at 'rydde op i en rådden arbejdskultur'. For personligheden har man med sig på godt og på ondt. Og netop disse karakteristika vil meget vel være en fordel i andre sammenhænge, evt. i rollen som udviklingspsygeplejerske i naboafsnittet, hvori empatisk engagement kunne være netop det, der skal til for at få stimuleret den rette kultur for faglig udvikling.

Angsten for at min forskning skulle føre til, at alle ledere ender med at være ens, og at døren smækkes for bestemte typer af personer, er overdramatiseret. I undtagelsesvisse tilfælde, hvor ansøgerfeltet er stort, anvendes allerede cut-off-scores, og individer screenes ud alene på baggrund af en given testscore, alt imens den ansættende virksomhed herved kan siges at homogenisere sin ledergruppe. Dette fuldstændig som når man til visse jobs end ikke kan indlevere sin ansøgning, foruden at kunne 'afkrydse boksen' for at have gennemført en mellemlang eller lang uddannelse. Når det er sagt, anvendes testene i forbindelse med lederudvælgelse sædvanligvis anderledes. Ansøgere til lederstillinger er i praksis sjældent flere end, at det er en anden grovsortering som sker. Én del af feltet ryger ud på baggrund af ansøgning, CV og uddannelse. En anden tager test i forbindelse med at være blevet kaldt til samtale. Og denne lille gruppe er nu ikke længere 'en bunke ansøgninger' og 'personligheds-typer'; de er *ansøgere* – unikke personer, som på baggrund af en række data, der efterprøves i samtalen vurderes holistisk. Og man skal bestemt

være opmærksom på, at personlighedsbegrebet ikke får for stor vægt. Mere interessant end selve *testprofilen* (*grader og kombinationer* af forskellige træk) er trods alt, med hvilken kløgt og modenhed kandidaten i andre konkrete sammenhænge har håndteret de personlighedsmæssige styrker og svagheder, som testbesvarelsen indikerer, at vedkommende har med sig. For når feltet er snævret ind til få, tør vi ikke længere lade statistikken være definerende og risikere at frasortere 'undtagelsen'. Hvis en given kandidat ifølge testen fx skulle være meget temperamentsfuld, så udfordres hun på dette, og det tjekkes med referencerne, om hendes adfærd er blevet oplevet humørsvingende og flyvsk, eller om renommeet, hun efterlader sig, er et andet. Alle er på dette sted i processen lederpotentiale, ingen kategoriserede som 'ikke-egnede'. Og i stedet for at bruge al energien på bekymringen for at personlighedsbegrebet 'smækker døre i' og homogeniserer, kan denne optik oplagt udvide det sædvanlige (nærmest lukkede) system af ansøgere, der med baggrund i fordums ledererfaring søger lederstillingerne – og får dem. Uanset at ledererfaring ofte er en fordel, når det er en lederrolle der skal bestrides, er langt fra alle i det typiske ansøgerfelt først og fremmest motiverede af at skabe resultater som optimerer udbyttet af de investerede skattekrone. Tværtimod tæller det sædvanligvis personer som er ledere mest for deres egen skyld, og til tider endda grundet manglende engagement i selve hovedopgaven. Én bærende drivkraft kunne (på hospitalet) i stedet være at opnå 8-16- og kontoragtige arbejdsforhold. En anden kunne være at opnå status. Ingen af delene er i dag tilstrækkeligt, hvorfor det i stedet ville være forfriskende at få spottet personer som grundlæggende er drevet af opgaven i sig selv, men af samme årsag skal overtales til at forlade deres specialistrolle, hvor de oplever at kunne gøre en forskel 'nu og her'. For hovedopgaven og patienten/kunden som de gerne vil gøre en forskel for, kan i store virksomheder synes langt væk, når de i stedet skal bruge tid på at forhandle alverdens mere eller mindre professionelle agendaer ved møder og i den direkte personaleledelse. Men de der ikke kan holde ud, når private motiver står i vejen for den optimale arbejdsgang, besidder sædvanligvis en interessant kapacitet. De fylder ikke et personligt hul ud med lederrollen, men lederrollen ud med deres person, når de, i deres stræben efter at forbedre tingenes tilstand, trækker på forskellige menneskelige egenskaber i forskellige situationer. Netop de skal udvæl-

ges som de 'særligt egnede' og autoriseres til at sikre patienter, pårørende og personalets behov (Gottlieb & Klewe, 2015).

TIL SAMFUNDETS BEDSTE ER DEN LOGISKE PRÆMIS

Principielt kunne Nyborg have sat sig for at falsificere en undertrykkende myte om, at mænd skulle være klogere end kvinder, for siden at sidde tilbage med dilemmaet om, hvad han skulle stille op med modsatte og derved kontroversielle data. Men tilsyneladende er han idealist; imperativet er oplysning, og eventuelle mellemregninger i forhold til hvad hans forskning kan bruges til, holdes ude af kalkulen. Men hvad har Nyborg egentlig opnået herved? Ja, tabuer vedrørende intelligens synes i hvert fald ikke at være blevet mindre af, at han har insistet på at belyse sin genstand via et deskriptivt ideal og genetiske, kønnede og racemæssige vinkler. Selv om vi ikke taler om det, ved vi i forvejen godt, at det er ressourcetungt at give immigranter den nødvendige opmærksomhed, for at deres deltagelse i vores samfund skal lykkes. Måske er der således ikke andet at hente end stigmatisering ved at bryde netop dette tabu. Med mindre altså at man vitterlig skulle ville bruge evidensen til en politisk kampagne for på anden vis fx at modvirke bestemte befolkningsgruppers forplantning og/eller flugt fra etniske udrensninger. Men en sådan konklusion ville være i strid med Nyborgs egen formulerede bekymring for demokratiet og i stedet være et skridt i retning af fascisme. Således ligner det, at Nyborgs arbejde mest af alt giver gode betingelser for racistisk propaganda, og dårlige for den som måtte ville identificere sig som differentialpsykolog.

Uanset at det første møde med mit universitet var en bizar oplevelse, må det akademiske logos i nogen grad inkorporere et ethos. Nürnberg-kodeksets fordringer til en demokratisk videnskabeliggørelse af verden udvikledes af en grund og er fortsat relevante. At forskningen som rettesnor skulle tjene samfundets bedste via designs som medfører mindst mulige gener for de berørte individer (i Shuster, 1997), er en logisk konsekvens af vores historiske erfaringer. Forskere må indgå i en fortløbende moralsk diskussion med sig selv og sine omgivelser, herunder skele til, hvilke konsekvenser frembringelsen af en given viden må spekuleres at kunne få.

Nyborgs fortolkning, at politisk hetz har tabuiseret det differentialpsykologiske perspektiv, er rele-

vant. Fx er det ikke rationelt, men udtryk for splitting i den gode gamle god-ond-figur, når det fortsat svæver i luften, at Nyborg i egen høje person skulle have vurderet børnenes pubertetsstadium, herunder målt drengenes penisser mv. Realiteten er, at drengenes penisser slet ikke målt, og at det var skolelæger og professionelle fotografer der foretog dataindsamlingen som ellers beskrevet i Tanner-Whitehouse Pubertal Staging-metoden. Dette for de godt og vel 50% af deltagerne der sammen med deres forældre gav samtykke hertil, og helt i tråd med hvad der var forhåndsgodkendt af etisk komite og de lokale skolemyndigheder. Alligevel er den sociale konstruktion, hvori Nyborg reduceres til fuser, netop blevet kanoniseret i bogen 'Psykologer på afveje' (Kuschel, 2017). Dét sagt, er det ikke hetz, at vi er mange som oplever det skummelt, at vi ikke fra start af var oplyste om, at statistikerne bag analyserne i 'The Decay of Western Society', er Jørgen Ebbe Vig: Medstifter, økonom og statistiker for et stærkt indvandrerkritisk politisk foretagende, Den Danske Forening. Biologi er en realitet, men det er vores tankevækkende historiske erfaringer med den politiske anvendelse af netop adfærdsgenetikken også.

Troels Gottlieb er PhD-studerende ved Institut for Mennesker og Teknologi, Roskilde Universitet og konsulent tilknyttet HR & Organisationsudvikling Bispebjerg og Frederiksberg Hospital.

NOTER:

1. Nyborgs polemikken kan følges i sådan lys via hjemmesiden egenetik.dk, hvorimod Nyborgs eget perspektiv er at finde på helmuthnyborg.dk
2. Kolleger har bl.a. insinueret at Nyborg er klanmedlem, pædofil og i indirekte forbindelse til Breiviks attentat.
3. Hvor Staples uredelighed stadfæstedes og endda førte til 120 timers samfundstjeneste, så var fysikeren Alan Sokals fupnummer, hvori kvantefysikken umiddelbart understøtter postmodernismens kritik af de klassiske idealer om den objektive søgen efter sandhed, næppe blevet afsløret, havde han ikke selv gjort dette. Med 'Transgressing the Boundaries: Towards a Transformative Hermeneutics of Quantum Gravity', havde Sokal (1996) uden problemer, fået publiceret hvad der faktisk blot var skrevet som "... syntaktiske korrekte sætninger, uden nogen som helst mening", en parodi simpelthen (Sokal, 1998). Og dette ifølge ham selv, med citater af notabiliteter som Derrida, Deleuze, Lacan og Latour som de endda allermest fjollede elementer
4. Siden har Vestre Landsret "givet Helmuth Nyborg medhold i, at han ikke har begået videnskabelig uredelighed i forbindelse med den videnskabelige artikel" (<http://ufm.dk/aktuelt/pressemeddelelser/2016/vestre-landsret-giver-helmuth-nyborg-medhold-i-sag-mod-uvvu>)

LITTERATUR:

- Freud, S. (1948). *Kulturens Byrde*. København: Hans Reitzel.
- Freud, S. (1983). *Totem og Tabu*. En Djevleurose i det 17. Århundrede. En Illusions Fremtid. København: Hans Reitzel.
- Gottfredson, L. S. (1997). Mainstream science on intelligence: An editorial with 52 signatories, history, and bibliography. *Intelligence*, 24(1), 13–23.
- Gottlieb, T. (2016). Den politiserede psykologi. *Psyke & Logos*, 37, 284–308.
- Gottlieb, T. & Klewe, J. B. (2015). Personlighed & Jobsucces. *Psyke & Logos*, 36(36), 238–263.
- Herrnstein, R. J., & Murray, C. (1994). *The Bell Curve. Intelligence and Class Structure in American Life*. New York: Free Press.
- Hogan, R., Hogan, J., & Roberts, B. W. (1996). Personality measurement and employment decisions: Questions and answers. *American Psychologist*, 51(5), 469–477.
- Jensen, A. (1972). Environment, heredity, and intelligence. *Havard Educational Review*, 5th.
- John, L. K., Loewenstein, G., & Prelec, D. (2012). Measuring the prevalence of questionable research practices with incentives for truth telling. *Psychological Science*, 23(5), 524–32.
- Kempner, J., Merz, J. F., & Bosk, C. L. (2011). Forbidden knowledge: Public controversy and the production of nonknowledge. *Sociological Forum*, 26(3), 475–500.
- Kempner, J., Perlis, C.S., & Merz, J. F. (2005). ETHICS: Forbidden Knowledge. *Science*, 307(5711), 854.
- Kuschel, R. (2017). Psykologer på afveje. Datafabrikation, -manipulation og plagiering. Frederiksberg: Frydenlund.
- Lind, L. E., & Vaaben, L. (2012). Intelligensforskelle skaber kløfter i samfundet. Kristeligt Dagblad 28.02.12. <https://www.kristeligt-dagblad.dk/danmark/intelligensforskelle-skaber-kl%C3%B8fter-i-samfundet>
- Madsen, M. O. (2012). Nyliberalisme, universiteter og den akademiske frihed. In: *Hvordan styres videnssamfundet? Demokrati, ledelse og organisering*. Faye, J. & Pedersen, D. B. (ed.), 181–204. Frederiksberg: Nyt fra Samfundsvidenskaberne.
- Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling (2009). Bekendtgørelse om Udvalgene vedrørende Videnskabelig Uredelighed, BEK nr 306 af 20/04/2009.
- Munafò, M. R., Nosek, B. A., Bishop, D. V. M., Button, K. S., Chambers, C. D., Percie du Sert, N., ... Ioannidis, J. P. A. (2017). A manifesto for reproducible science. *Nature Human Behaviour*, 1(1), 0021.
- Müller-hill, B. (1988). *Murderous Science. Elimination by scientific selection of Jews, Gypsies, and others, Germany 1933-1945*. Oxford: Oxford University Press.
- Nettle, D. (2011). *Personlighed*. Virum: Dansk Psykologisk Forlag.
- Neisser, U., & Others, A. (1995). Intelligence: Knowns and Unknowns. *American Psychologist*, 51(2), 77–101.
- Nyborg, H. (1975). Social-reduktionismen versus psykogenetikken. *Psyke & Logos*, 27(2), 104–125.
- Nyborg, H. (2005). Sex-related differences in general intelligence g, brain size, and social status. *Personality and Individual Differences*, 39, 497–509.
- Nyborg, H. (2011). The Greatest Collective Scientific Fraud of the 20th Century: The Demolition of Differential Psychology and Eugenics. *Mankind Quarterly*, 51(3), 241–268.
- Nyborg, H. (2012). The decay of Western civilization: Double relaxed Darwinian Selection. *Personality and Individual Differences*, 53(2), 118–125.
- Open Collaboration (2015). Estimating the reproducibility of psychological science. *Science*, 349(6251), 943.
- Pedersen, D. B. (2012). Viden som offentligt eller privat gode. In: *Hvordan styres videnssamfundet? Organisering, ledelse og demokrati*. Faye, J. & Pedersen, D. B. (ed.), 373–399. Frederiksberg: Nyt fra Samfundsvidenskaberne.
- Rendtorff, J. D. (2014). *Videnskabsetik*. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
- Resnik, D.B. (2009). *Playing Politics with Science. Balancing Scientific Independence and Government Oversight*. Oxford: University Press
- Schwartz, H.S. (1997). Psychodynamics of political correctness. *Journal of Applied Behavioral Science*, 33(2), June, 132–141.
- Schmidt, F. L., & Hunter, J. E. (1998). The validity and utility of selection methods in personnel psychology: Practical and theoretical implications of 85 years of research findings. *Psychological Bulletin*, 124(2), 262–274.
- Shuster, E. (1997). Special Article. *Journal of Public Health Management and Practice*, 13(November), 1436–1440.
- Smith, M., & Smith, P. (2005). *Testing People at Work. Competencies in Psychometric Testing*. London: Blackwell.
- Sokal, A. (1998). What the social text affair does and does not prove. *Critical Quarterly*, 40(2), 3–18.
- Sokal, A. D. (1996a). Transgressing the Boundaries: An Afterword. *Philosophy and Literature*, 20, 338–346.
- Sokal, A. D. (1996b). Transgressing the Boundaries: Toward a Transformative Hermeneutics of Quantum Gravity. *Social Text*, (46/47), 217.
- Stroebe, W., Postmes, T., & Spears, R. (2012). Scientific Misconduct and the Myth of Self-Correction in Science. *Perspectives on Psychological Science*, 7(6), 670–688.
- van Witteloostuijn, A. (2015). What happened to Popperian Falsification? A Manifesto to Create a Healthier Business and Management Scholarship — Toward a Scientific Wikipedia, (December), 1–36.

